

Karolína Dušková
Osobnostní charakteristiky obézních dospívajících dívek

Posudek oponenta diplomní práce

Problematika poruch výživy je v posledních letech v našem kulturním prostředí aktuálním tématem k medicínským a také psychologickým zkoumáním, v ideálním případě k interdisciplinárně pojatému přístupu. Po pravdě řečeno se to však týká především jedné části spektra poruch výživy: mentální anorexie. Vítám proto tuto práci zaměřenou na problematiku obezity, jež je aktuální, aniž by byla módní.

V teoretické části nejprve předkládá diplomandka definice nadváhy a obezity, přičemž disponuje dostatečnými znalostmi ze styčných oblastí medicíny a příslušné literatury. Prokazuje znalost klasifikačních systémů a kompetentně pracuje s pojmem indexu tělesné hmotnosti (BMI). Zabývá se typologií a prevalencí obezity v dětství a dospělosti a vývojovou dynamikou obezity v průběhu života (potvrzuje se vysoká korelace obezity v dětství a dospělosti, což jen podtrhuje význam prevence a časně intervence).

Zaměřenou pozornost věnuje autorka etiologii obezity a vlivu různých faktorů na její vznik a průběh. Zastavuje se u souvislosti obezity s kvalitou života a jejích důsledků pro sociální přijetí dítěte i pro jeho sebeprožívání. Z literatury, jež má i četné současné zahraniční odkazy, je zřejmé, že obézní jedinci se v průměru vyznačují nižším sebehodnocením, sklonem k izolovanosti či dokonce depresivnímu prožívání anebo ke kompenzačnímu chování.

Zvláštní kapitola je věnována vztahům obezity s okruhem poruch příjmu potravy, zejména s bulimií a záchvatovitým přejídáním a dalšími problémy. Při pokusu o přiblížení problematiky obezity z psychologického hlediska se diplomandka zabývá podrobně se znalostí i zahraniční (anglicky a francouzsky psané literatury) různými psychodynamickými pojetími obezity. Uvažuje se o obezitě jako poruše oidipovského, event. preoidipovského typu, diskutuje se problematika oralita, a to i v širším pojetí, vztahujícím se např. i k vztahovému a citovému sycení. Výslovně je zmiňována koncepce Hilde Bruchové. Je prezentován též psychosomatický přístup k obezitě a v jeho rámci koncept alexithymie. Uvedeny jsou poznatky týkající se vztahu obezity ke kategoriím jako je narcismus, hraniční porucha či závislost. Autorka nezůstává jen u expozice jednotlivých konceptů, ale na základě znalosti literatury a vlastních úvah uvádí k nim i kritické výhrady a připojuje koncepty další. Je to především kognitivně-behaviorální teorie obezity a její varianty, jež jsou přiblíženy s dobrou znalostí, a rodinné teorie obezity.

Podobně kompetentně je pojednán vztah obezity k psychologickým charakteristikám osobnosti, k psychopatologickým kategoriím a psychiatrickým diagnózám.

V další části práce se diplomandka zamýšlí nad metodologickými problémy psychologického zkoumání obezity. Obézní jsou totiž velmi heterogenní skupinou

významné rozdíly jsou mezi klinickou a neklinickou populací obézních. Rozdíly jsou mezi obézními ženami a muži.

V této souvislosti se zabývá nad možnostmi projektivních technik, rozhoduje se pro jejich užití v souvislosti s vlastní prací, a proto se v dalším výkladu zabývá podrobněji právě těmito metodami, jež pak zužuje na kresbu stromu. I v těchto partiích práce prokazuje sečtělost. Je zřejmé, že nestudovala psychodiagnostiku a dětskou diagnostiku povrchně. Dokládá dosažitelná zjištění o chování obézních jedinců v kresebných zkouškách a rozhoduje se pak vstoupit na půdu neprobádanou: zkoumat u obézních dívek kresbu stromu a z ní se pokusit vyvodit poznatky o jejich osobnosti.

V práci, zejména její teoretické části, řeší autorka se zdarem i terminologické problémy. Vesměs se zdarem překládá do češtiny termíny dosud u nás běžně neužívané. Jen snad na str. 29 bych řekl spíše, že jídlo je užíváno k jiným než „výživovým cílům“ namísto užitého „výživným cílům“ – cíle se týkají výživy, nejsou však samy „výživnými“. Možná by se dalo ještě říci „nutričním“. Na str. 61 je překlep („portugalce“). Přiznávám se, že přes obeznámenost s literaturou o kresbě mi není znám pojem „fraktální hodnoty“ (str. 67).

V úvodu empirické části práce se diplomandka táže, zda existují v kresbě stromu znaky v nichž se obézní odlišují od neobézních. K projektivní kresbě přidala ještě dotazník HSPQ v očekávání, že skupina obézních se v některých faktorech bude lišit od skupiny kontrolní. Výzkumnou skupinu tvořilo 53 dívek – pacientek příslušných dětských léčeben či ozdravoven - ve věku v rozmezí 12,5 – 17,5 roků (jde zde zřejmě vždy o pět desetin roku, čili polovinu – v dětské psychologii se často věk uvádí tak, že za desetinnou čárkou bývají části roku v měsících). Obezitu vymezila operativně podle hodnoty indexu tělesné hmotnosti. Kontrolní skupina 55 dívek srovnatelného věku byla opět definována indexem tělesné hmotnosti, a to tak, aby nepřekračoval normu.

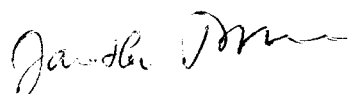
Skupinu obézních charakterizuje ve více charakteristikách anamnestické a behaviorální povahy. Při popisu aplikace užitých metod konstatují, že autorka užíla u testu stromu instrukce Altmanovy, jsouc zřejmě u něho vyškolená. Za sebe poznamenávám, že užívám instrukce původní, Kochovy. Táži se, zda měla autorka možnost se s původní instrukcí seznámit – při obhajobě se můžeme v rámci diskuse u tohoto bodu zastavit.

Při sdělování nálezů hovoří autorka o 1. etapě výzkumu kresby, kdy na prvních 15 kresbách obou skupin formulovala některé charakteristiky spojující každou ze skupin. Dokládá, že umí citlivě a jemně pozorovat. Na základě „předvýzkumu“ stanovila soubor 22 plus 2 znaků, jejichž výskyt pak ve sledovaných kresbách sledovala a srovnávala. Tento kvantitativní přístup doplnila – a zaslouží za to ocenění – o znaky „kombinované“, vystihující více celostní charakter kresby (vznikly kombinací dvou jednoduchých znaků). Kresby pak nechala autorka z hlediska výskytu znaků posoudit nezávisle třemi posuzovateli – psychology, kteří se ve více než 90% případů shodli.

Autorka prokázala statisticky významné rozdíly v kresbě stromu mezi oběma skupinami ve 13 z 26 sledovaných jednoduchých a v 6 z 8 kombinovaných znaků. Některé statisticky významné rozdíly konstatuje autorka mezi obězními dívkami a normou i v testu HSPQ.

Cenné je, že v závěrečných kapitolách se autorka pokouší psychologicky kvalitativně vyjádřit psychologickou symptomovou hodnotu znaků, v nichž se skupiny liší (analogicky tak činí u HSPQ). Je to ukázka kvalitní psychologické práce s kresebným materiálem, k níž je možné blahopřát. Je zřejmé, že tyto interpretace mohou dobře sloužit jako východisko psychoterapeutické práce, jež by teprve verifikovala hodnotu takto vyslovených hypotéz. Práce je doplněna přílohami mezi něž patří také 6 ukázek kreseb stromů. Spíše jako námět pro případnou další autorčinu práci bych dal k úvaze doplnit manuál sledovaných znaků typickými ukázkami kreseb. V event. další práci by bylo možné se dále pokusit – za rámec inventáře znaků a jejich interpretace – o typologii obězních dívek na základě simultánního výskytu více charakteristik (dobrý náběh k tomu je seznam kombinovaných znaků složených ze dvou jednoduchých), jež by pak umožnila učinit si názornější představu o konkrétních osobnostních typech a problémech, s nimiž je třeba pracovat v rámci intervence. To už by ale přesáhlo rámec práce, která je ve své předložené podobě kvalitní, splňuje kriteria kladená na práci diplomní, prokazuje, že autorka doveden náležitě pracovat s odbornou literaturou a ví si rady při klinickém výzkumu jak při jeho uspořádání, tak při práci se získanými nálezy. Předložená práce se proto může a má stát předmětem obhajoby.

29.8.2006

PhDr. Jaroslav Šturma